

בין נשים שעוברות מהצדדים, או להיפך (הגר"ח קניבסקי שאלת רב א-עז, עח, וראה מנחת יצחק י, סח, ב שהעיר, שלשון רש"י ורשב"ם הוא 'לא יעבור', ונשאר בספק).

וכמו כן, כל החשש הוא כשאין בין הנשים ארבע אמות, אבל אם יש ביניהן ארבע אמות, אין חשש (בן איש חי שנה שנה ב' פר' פנחס יז, שלמת חיים תתנז). והוא הדין אם אינן עומדות זו כנגד זו, אלא באלכסון (בן איש חי שם), או אם כל אחת פניה לכיוון אחר (שלמת חיים שם; חוט שני אה"ע עמ' ע).

וממה שנאמר בגמ' 'אשה' יש שדעתו, שהחשש הוא דוקא בין שתי נשים ולא בין שתי נערות, כיון שבכל הענינים הסגוליים שנאמרו בחז"ל אין להקפיד אלא כפי מה שנאמר בלשונם, והם אמרו 'נשים' (לב אליהו א עמ' 57, בשם הגר"ז מקלם). ויש שחלקו, שהחשש הוא גם כשעובר בין שתי נערות שאינן נשואות, משהגיע זמן לראות (שלמת חיים תתנה-תתנו). אבל בקטנות אין חשש (חוט שני שם עמ' סט). ויש שכתב, שגם בקטנות יש חשש מגיל שלש שראויה לביאה (הערות הגר"ש אלישיב, ובשאלת רב ב עמ' שצב).

■ להלכה, אף שדין זה לא הובא ברי"ף וברמב"ם ובטור ובשו"ע, פשוט שהוא נוהג להלכה (שלמת חיים תתסד), והובא באחרונים (אליה רבה ג, י, הגהות רעק"א או"ח קנ, א, ש"ע הרב חו"מ שמירת הגוף והנפש סי' ט), ויש שהקפידו מאד בזה (החזו"א, הובא בטעמא דקרא [לגר"ח קניבסקי] אות כט; הקהלות יעקב, הובא בארחות רבנו מהר"ח ד עמ' קמא). ויש שכתב, שאם הוא בדרך הילוכו ואינו מתכוין לעבור ביניהן, אין לחשוש, כי 'שומר פתאים ה', ובפרט בימינו שהערים גדולות ואי אפשר להיזהר בכך (תו יהושע ב' יב, ה). ויש שדעתם, שכיון שאין איסור בכל הדברים הללו מצד הדין, אלא רק מצד זהירות מסכנה סגולית, לא אומרים בזה 'חמירא סכנתא מאיסורא', ועל כן יש לסמוך על הקולות שהקילו הפוסקים, ואם אי אפשר בענין אחר מותר לעבור (הגר"ז אויערבך, הובא להלן בסמוך, הגר"ש אלישיב – שאלת רב שם, וראה עוד בביאורנו לעיל ד"ה ארבעה, ולהלן ד"ה אם).

וגם כשאחת הנשים היא אשתו, קיים החשש (הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א – שמירת הגוף והנפש סי' קיא, י בהע'). והוא הדין בשאר בני ביתו (חוט שני אה"ע עמ' סט).

ולעבור בין שתי נשים על ידי אחיזת חפץ בידו, יש שכתבו, שמועיל (תו יהושע שם, זכרון טוב ג, כח). ויש שכתב, שכל אלו הדברים אין בהם איסור מצד הדין אלא רק משום זהירות, ולכן די באחיזת חפץ של מצוה, ובשעת הדחק די באחיזת חפץ כלשהו (הגר"ז אויערבך, הליכות שלמה תפלה ב' הע' 103). ויש שכתב, שאינו מועיל, שאם לא כן היתה הגמ' מביאה עיצה זו (שלמת חיים תתסב). ויש שכתב, שמועיל דוקא במחיצה שהיא ברוחב ארבעה טפחים ובגובה עשרה טפחים (הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א – שמירת הגוף והנפש שם, יב בהע'), או ברוב מחיצה (חוט שני שם עמ' ע).

וְאִי מִמַּצְעִין מֵאֵי תַקְנִיתָהּ וְכוּ', ודוקא בדיעבד לאחר שכבר אירע לו כן, אך אין לו לאדם למצוה ולהתמצע לכתחילה ביניהם על דעת שיאמרו פסוקים אלו (חוט שני אה"ע עמ' ע, וראה תוס' לעיל קי, א בת"י שלישי). ויש שכתב, שיש מקום ללמד זכות על מי שמסתמך לכתחילה לעבור ולתקן זאת על ידי אמירת הפסוקים (שלמת חיים תתסח).

לֹא אָמְרוּ אֲלֵא חֲמִימֵי לָגוּ קָרִירִי וְקָרִירִי לָגוּ חֲמִימֵי, שדוקא באופן זה סובר רבי יוחנן שמצטרף לזוגות, משום שעירוב מים חמים וקרים נחשב לדעתו כמזיגה, ואילו שמואל סובר שאפילו באופן זה אינו נחשב מזיגה, כיון שמים חמים ומים קרים הם אותו מין ושניהם נקראים מים (רשב"ם). וביאור מחלוקתם הוא, שלדעת רבי יוחנן מים חמים שהיד סולדת בהם השתנו ובטלו מתורת מים, ולכן נחשב כמעורב שני מיני משקה, ואילו לדעת שמואל גם מים חמים יש להם תורת מים (אתונן דאורייתא קונטרס אחרון הוספה לכלל ד, ע"פ מחלוקת בגמ' חולין קה, א).

אַרְבָּעָה דְּבָרִים הָעוֹשֶׂה אוֹתָן דָּמוֹ בְּרֵאשׁוֹ וּמִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, משום שעל ידי עשיית הדברים הללו, רוח רעה שורה עליו ומזיקתו (רש"י ורשב"ם). ■ להלכה, דברים אלו לא הובאו ברי"ף וברמב"ם ובטור ובשו"ע, אך יש שהביאו זאת להלכה (ראה אליה רבה ג, י, פרי חדש יו"ד קטז, ט, שו"ע הרב חו"מ שמירת הגוף והנפש סי' ט).

ויש שכתבו, שהטעם שהרבה לא נהגו להיזהר בכל הדברים שנאסרו בגמ' משום שדים ורוחות, כי כיון שאינם מצויים בזמננו, אומרים בזה 'שומר פתאים ה' (שם אריה יו"ד כז, ודמשק אליעזר [לגרא"צ פרלמוטר] יו"ד מד, ע"פ תוס' יומא עז, ב, יש"ש חולין ה, יב ותורתם הדשן ריא, וראה בביאורנו לעיל קי, ב ד"ה ומיהו, לענין זוגות). אך יש שתמה שאם כן מדוע יש דברים שחששו להם משום סכנה כזו גם בזמננו, ולכן דעתו ששומר נפשו ירחק מכל אלו (שם אריה שם, וראה גם דמשק אליעזר שם, שגם בזמננו אשרי מי שנזהר בזה). ויש שביאר בזה, שבכל העניינים הסגוליים המוזכרים בגמ', אין מקפידים עליהם כשאין על כך קבלה ומנהג (בירור הלכה ד יו"ד קטז, בשם החזו"א), כיון שמבואר בגמ' להלן (ק"ב, ב) שאביי גירש את כל המזיקים, ועל כן אין להקפיד אלא על דברים שהעולם חושש להם (הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א – שמירת הגוף והנפש סי' מב הע' ה וארחות רבנו מהר"ח ד עמ' מו, וראה להלן ד"ה שלשה).

וְהַשְׁוֵתָּה מִים שְׂאֵלִין, ודוקא כששותה אותם כפי שהם ללא בישול, אך אם בישלם כבר אין בהם סכנה, כיון שהשתנו. וכמו כן אם עירבם במים או במשקה אחר, בטלים הם ברוב (דרכי תשובה יו"ד קטז, ע, בשם מילי דחסידיא [לבעל הא"א מבוטשטש]).

שְׁלֹשָׁה אֵין מִמַּצְעִין וְלֹא מִתְמַצְעִין וְאֵלּוּ הֵן הַכֶּלֶב וְהַדָּגָל וְהָאֵשָׁה – לא יעבור אחד מהם בין שני אנשים, ולא יעבור איש אחד בין שנים מהם (רשב"ם). שיש בכל אלו חשש שינזק מחמת רוח רעה (ראה רשב"ם ד"ה ארבעה, א) כישוף (ראה תוס' ד"ה אם, ומהרש"א), או עין רעה (ראה מצפה איתן כאן בשם זוהר חדש רות לו, ב). ועוד אמרו בגמ' (הוריות יג, ב), שהעובר בין שתי נשים ואשה העוברת בין שני אנשים, גורם לכך שיתקשה בלימודו.

ודין זה שאין ממצעין, נאמר דוקא כשהולך בדרך או ברחוב, אבל בבית אין בכך חשש סכנה (תשובת הצפנת פנח בשלמת יוסף ח, ג, וראה שם שמכל מקום קשה ללימודו; שלמת חיים תתס, וראה שם ב-תתסא מה שכתב עוד). וגם כשהולך ברחוב, אין סכנה אלא כשעובר בין שתי נשים עומדות או כשאשה עוברת בין שני אנשים עומדים, שבה הוא שנחשב מיצוה, כיון שהעומדים קבועים במקום אחד, אבל כשכולם הולכים אין חשש, לפי שאין זה נחשב מיצוה, אלא אם כן הולכים שלשתם בצוותא (שם תתנ-תתנז). וכן אם כולם עומדים אין חשש (הערות הגר"ש אלישיב). ויש שכתב, שהלשון 'אין ממצעין' משמע בכל אופן בין בהליכה ובין בעמידה ובין בישיבה של איש